

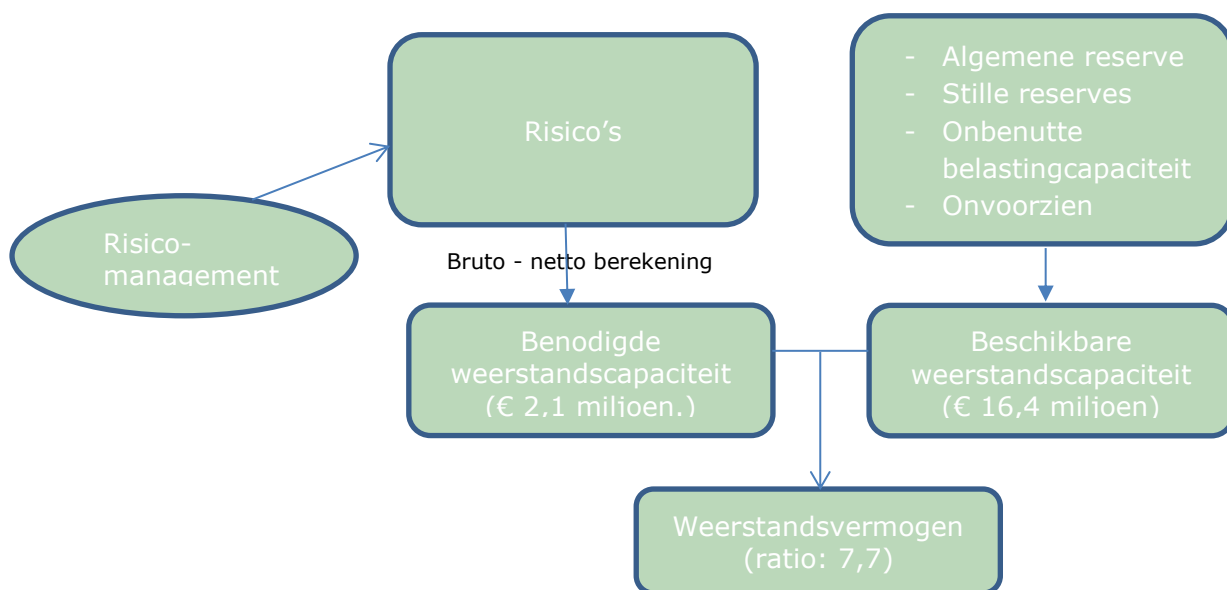
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1 Risico's

Het weerstandsvermogen is te definiëren als "het vermogen van de gemeente om financiële risico's op te kunnen vangen om haar taken te kunnen voortzetten". Risicobeheersing is te definiëren als de mate waarin het gemeentebestuur de mogelijke risico's onder controle heeft. Bij onderwerpen waar risico's spelen, wordt inzicht gegeven in mogelijke ontwikkelingen en welke opties er zijn om mogelijke niet geraamde financiële consequenties zo goed mogelijk op te vangen wanneer risico's zich voordoen.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de kaders die zijn vastgesteld over het weerstandsvermogen en risicomangement. Vervolgens zijn de risico's beschreven die relevant zijn met een daarbij behorende risicoschatting. Dit bepaalt de benodigde weerstandscapaciteit. Daarna wordt de beschikbare weerstandscapaciteit bepaald (welke financiële middelen zijn er om risico's op te vangen). Tenslotte wordt de ratio weerstandsvermogen (risico's versus de beschikbare weerstandscapaciteit) berekend.

In onderstaand figuur zijn de relaties tussen de geanalyseerde risico's, het risicomangement, de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen overzichtelijk weergegeven.

Conclusie risicomangement en weerstandsvermogen

De ratio van het weerstandsvermogen is nu 7,7. Dat wil zeggen dat de beschikbare middelen ruim voldoende zijn om de risico's op te kunnen vangen.

Kaders risicomangement

De wettelijke kaders voor het bepalen van het weerstandsvermogen zijn vastgelegd in:

- Besluit begroten en verantwoording provincies en gemeenten;
- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Europese richtlijn voor aanbesteding overheidsopdrachten;
- Verordening artikel 212 gemeentewet (financiële verordening).

Bij het uitvoeren van onze taken als gemeente wordt er actief gestuurd op het beheersen van risico's. Om zicht te krijgen op de risico's worden deze bij de begroting en bij de

jaarrekening geïnventariseerd. Vervolgens worden deze gekwantificeerd en beoordeeld op te nemen maatregelen om het risico af te dekken.

Risico's kunnen worden beheerst door:

- het risico te vermijden of te voorkomen (stoppen met het beleid dat het risico veroorzaakt);
- het risico te verminderen (kans dat het risico optreedt, afzwakken);
- het risico over te dragen en/of uit te besteden (het beleid dat het risico met zich meebrengt over te laten aan een andere partij die ook het financiële risico draagt);
- accepteren (wanneer het risico niet kan worden vermeden, voorkomen, verminderd, uitbesteed of overgedragen, dan worden de eventuele financiële gevolgen gedragen door de beschikbare middelen (voornamelijk de algemene reserve).

Wanneer risico's zich voordoen en er een beroep wordt gedaan op de algemene reserve, treedt het volgende proces in werking:

- de directie informeert het college over risico's en de achtergronden;
- het college informeert de gemeenteraad over het risico en de achtergronden;
- voorstel ter dekking van het financiële effect van het risicobedrag;
- als financiële middelen (algemene reserve) niet toereikend zijn, worden bezuinigingsvoorstellen gedaan.

De inventarisatie van risico's geeft daar waar bekend inzicht in het bedrag. Wanneer wel een risico bekend is maar nog geen bedrag kan worden berekend, wordt een PM post opgenomen. Een brutobedrag geeft nog geen inzicht in de financiële effecten. Daarvoor krijgt ieder risico een waardering, een klasse. Deze klasse geeft de kans aan dat een risico zich voordoet met een bijbehorend dekkingspercentage. Het bruto risicobedrag wordt aan de hand van de klasse (zie tabel 1) netto gemaakt, omdat niet alle risico's even zwaar zijn en de kans dat alle risico's zich voordoen in één jaar, nagenoeg nihil is. Er wordt op deze manier een meer reële inschatting gemaakt van de kans dat een risico beslag legt op de middelen, die beschikbaar zijn om het risico op te vangen.

Risicowaarderings-klasse	Kans (gemiddeld)	Dekkingspercentage
1 = zeer waarschijnlijk	> 90%	100%
2 = aanzienlijk	75 – 90%	80%
3 = boven gemiddeld	25 – 75%	60%
4 = beneden gemiddeld	10 – 25%	40%
5 = gering	5 – 10%	20%
6 = zeer onwaarschijnlijk	< 5%	0% tot 10%

Tabel 1: Risicowaardering

Met de berekening van het nettobedrag per risico, wordt de benodigde weerstandscapaciteit berekend. Deze wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit en dit leidt tot een ratio weerstandsvermogen.

Voor de beoordeling van dit ratio gebruiken gemeenten de ratio's in tabel 2 (ratio weerstandsvermogen).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Ratio weerstandsvermogen	Waardering
> 2.0	Uitstekend
1,5 - 2,0	Ruim voldoende
1,0 - 1,5	Voldoende
0,8 - 1,0	Matig
0,6 - 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Tabel 2: Ratio en waardering weerstandsvermogen

Een ratio van 1 wil zeggen dat de beschikbare weerstandscapaciteit even groot is als aan wat nodig is om de verwachte risico's op te vangen.

Over de hoogte van de gewenste ratio zijn geen voorschriften vastgesteld. Dit behoort tot de autonomie van de gemeente. Bij de Kaderbrief 2015 heeft de gemeenteraad als kader gesteld dat ratio weerstandsvermogen niet lager mag zijn dan 0,6 en dat wordt gestreefd naar een ratio van minimaal 1 in 2019. Daarnaast is afgesproken het aantal PM-posten minimaal te houden en te maximeren op twee.

Risico's

Voor de indeling van de risico's wordt de volgende rubricering gehanteerd:

1. Strategische risico's (intern maar met extern effect)
Het betreft vooral beleidsrisico's (onder andere samenwerking, decentralisatie, economisch, politiek, maatschappelijk).
2. Operationele risico's
Bij operationele risico's gaat het om risico's in de bedrijfsvoering (proces en vermogen, te reageren op calamiteiten)
3. Financiële risico's
Financiële risico's doen zich vooral voor bij grondexploitatierisico's en projecten. Ook financieringsrisico's vallen hieronder.
4. Risico's door wet- en regelgeving
Te denken valt aan juridische risico's (onder andere ook ARBO-technische risico's) en contracten, risico's verbonden partijen en samenwerking.
5. Financiële verslagleggingrisico's.

1. Strategische risico's (intern maar met extern effect)

Beleidsrisico's (onder andere samenwerking, decentralisatie, economisch, politiek, maatschappelijk)

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
sociaal domein	€ 2,8 miljoen	2	80% is € 2,2 miljoen

Met ingang van 2015 zijn gemeenten op grond van de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet integraal verantwoordelijk voor drie decentralisaties in het sociaal domein. Tot het jaar 2018 ontving de gemeente voor het sociaal domein een aparte decentralisatie-uitkering; vanaf de begroting 2019 zijn deze gelden voor het overgrote deel opgegaan in de algemene uitkering en zijn daarmee niet meer apart te "labelen". In de begroting 2019 zijn de totale lasten van het sociaal domein (gecorrigeerd voor de BUIG-middelen) totaal € 28 miljoen. Voor de berekening van het brutobedrag van het risico voor het sociaal domein is uitgegaan van 10% van de lasten sociaal domein (= € 2,8 miljoen).

Risico's binnen het sociaal domein hebben betrekking op:

- Het gaat om "open eind" regelingen.
- Bij jeugd kan een aantal partijen rechtstreeks verwijzen, zodat de gemeente geen invloed heeft op de kosten die uit die verwijzingen voortvloeien.

- Dure begeleidingstrajecten en dure voorzieningen (woningaanpassingen), ook bij kleine aantallen, hebben grote invloed op het budget.
- Het Rijk voert meerjarige kortingen door, waardoor het budget stapsgewijs daalt.
- Het is nog niet mogelijk een goede en betrouwbare (inhoudelijke) analyse te maken van aantallen, gebruik en daarvoor benodigde budgetten en op basis van die analyse te sturen.
- Het aantal mensen, dat een beroep doet op de Participatiewet /minimaregelingen kan stijgen.

De bestaande risico's worden gewaardeerd op 2, het netto risico bedraagt dan afgerond € 2,2 miljoen. Gezien de kostenontwikkelingen binnen het sociaal domein, met name binnen de jeugd is de risicowaardering aangepast van 3 naar 2.

Het netto-risico van € 2,2 miljoen kan nog worden gedekt uit de reserve sociaal domein waarvan het saldo op 1 januari 2018 circa € 2,4 miljoen is. Kanttekening hierbij is, dat in de jaarrekening 2017 door het tekort op het sociaal domein van € 1,1 miljoen de reserve al flink is gedaald.

In de uiteindelijke berekening van de benodigde weerstandscapaciteit (zie tabel samenvatting risico's) is ervan uitgegaan dat het risico nu nog volledig wordt gedekt uit de reserve sociaal domein.

Tot 2017 konden de tekorten op jeugd opgevangen worden door het overschot op Wmo en door een onttrekking aan de reserve. Door gewijzigd rijksbeleid is er voor de Wmo in 2019 geen sprake meer van een overschot. Eén van de wijzigingen vanuit het Rijk is het voornemen om de eigen bijdrage Wmo per 1 januari 2019 te veranderen. Het abonnementstarief wordt ingevoerd. Bij de eigen bijdrage wordt dan niet meer gekeken naar de hoogte van het inkomen, vermogen en het gebruik. Iedereen betaalt een vaste eigen bijdrage voor Wmo-maatwerkvoorzieningen: € 17,50 per 4 weken. Naar verwachting leidt dit tot een toename van het gebruik van Wmo-voorzieningen. Omdat de eigen bijdrage voor de Wet Langdurige Zorg (WLZ) na invoering van het abonnementstarief hoger ligt dan die voor de Wmo, wordt het voor inwoners financieel aantrekkelijk om langer een beroep te blijven doen op de Wmo in plaats van in te stromen in de WLZ.

Dit leidt dan ook tot een kostenstijging die heel erg lastig is in te schatten en nog niet verwerkt is in de begroting.

In deze begroting worden maatregelen met betrekking tot jeugd voorgesteld om verdere stijging van de tekorten te beperken. Als er geen maatregelen worden genomen, dan nemen de tekorten de komende jaren alleen maar toe.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Leges omgevingsvergunning bouw	€ 100.000	2	80% is €80.000

De legesinkomsten voor de aanvragen omgevingsvergunningen bouw zijn sterk afhankelijk van het aantal grote bouwplannen. Dit is een risico voor het behalen van de baten, omdat de gemeente Deurne hier zelf geen invloed op heeft en afhankelijk is van derden. Om dit risico te verminderen, wordt jaarlijks voor de bepaling van de baten een inschatting gemaakt van het aantal grote plannen. Als de opbrengsten structureel achterwege blijven, worden de baten bijgesteld.

Uit onderstaand overzicht van de afgelopen 8 jaar blijkt hoe wisselend de inkomsten zijn. In de laatste 8 jaar waren de inkomsten gemiddeld € 100.000 per jaar lager dan begroot.

Gezien de wisselende en de negatieve resultaten van de laatste jaren is er een reële mogelijkheid dat dit risico ook in 2019 optreedt.

Overzicht Leges omgevingsvergunningen bouw

jaar	baten primaire begroting Bouw	realisatie Bouw	Vershil
2010	€ 1.319.500	€ 1.621.487	€ 301.987
2011	€ 1.337.759	€ 789.034	-€ 548.725
2012	€ 999.318	€ 1.117.063	€ 117.745
2013	€ 999.318	€ 779.190	-€ 220.128
2014	€ 946.118	€ 447.950	-€ 498.168
2015	€ 865.300	€ 709.298	-€ 156.002
2016	€ 877.414	€ 788.190	-€ 89.225
2017	€ 887.066	€ 1.176.740	€ 289.674
2018	€ 906.581		

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Groen-laanbomen	€ 0	6	0% is € 0

De gemeente Deurne heeft ongeveer 41.000 laanbomen in eigendom. In 2016 is het tactische deel van het bomenbeheer- en vervangingsplan geschreven. Dit plan schetst het wensbeeld qua bomenstructuur over 100 jaar, waar naartoe wordt gewerkt. Op basis van dit tactisch plan en de uitkomsten van de uitgevoerde boomcontroles (VTA) wordt het beheer en vervangingen van bomen en lanen planmatig opgepakt.

Het aantal claims dat tot nu toe is ingediend en het uitgekeerde schadebedrag is laag. Het risico op basis van de informatie uit de voorgaande jaren vormt geen bedreiging voor de continuïteit van de (financiële) bedrijfsvoering. Vanwege de grilligheid van de natuur (weersomstandigheden/bomen) is er altijd een risico op schade en aansprakelijkheid. Deze aansprakelijkheid is afgedekt met een aansprakelijkheidsverzekering.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Wegen	€ 0	6	0% is € 0

Eind 2016 is het wegenbeheerplan 2017-2021 door de raad vastgesteld. Door een incidentele financiële impuls van € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen vanuit de algemene reserve (€ 2 miljoen) en de voorziening wegen (€ 500.000) kan de kwaliteit van de wegen in Deurne tot een door de gemeenteraad en provincie verwacht onderhoudsniveau worden gebracht. Het bedrag van € 500.000 wordt behaald door onder andere efficiencyvoordelen en een gunstig aanbestedingsklimaat op inzet en omvang van werken, subsidiemogelijkheden vanuit aanvullende verkeersmaatregelen in de lopende en te initiëren projecten.

In 2019 vindt een evaluatie van het wegenbeheerplan plaats om aansluiting te houden met de stand van de voorziening en het meerjarig onderhoud wegen veilig te stellen. Dit om tussentijdse aanpassingen mogelijk te maken.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Cultuurcentrum	€ 900.000	6	0% is € 0

Met betrekking tot het gebouw loopt een btw-herzieningstermijn van 10 jaar. Als binnen die 10 jaar blijkt dat het gebouw niet voor 90% btw-plichtig wordt geëxploiteerd, moet de btw van de nog lopende jaren worden terugbetaald. Deze periode van 10 jaar eindigt in 2018. Omdat de belastingdienst een verjaringstermijn hanteert van 5 jaar, blijft dit risico nog wel bestaan.

De huidige exploitatievorm (uit 2014-2015) is zodanig ingericht dat ook in de resterende jaren aan de gestelde norm wordt voldaan. Op basis van de voortgang en ontwikkelingen zijn de risico's in beeld en gewaardeerd op klasse 6.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Onderwijshuisvesting	€ 85.000	4	40% is € 34.000

Per 1 januari 2015 heeft het Rijk een korting toegepast op het gemeentefonds, onderdeel onderwijshuisvesting. Voor het primair onderwijs is deze korting (€ 138.000) verwerkt in de begroting.

Naast de korting voor het primair onderwijs is er ook een korting opgelegd van € 85.000 voor het voortgezet onderwijs. Deze is al verwerkt in de begroting. Echter, schoolbesturen zijn het er nog niet mee eens dat deze korting aan hen wordt doorberekend. De gesprekken hierover lopen nog. Eenzelfde discussie speelt ook in een aantal andere gemeenten waar de onderwijshuisvesting is doorgedecentraliseerd aan vereniging Ons Middelbaar Onderwijs (OMO).

Het risico bestaat dat de korting van € 85.000 niet kan worden gerealiseerd.

2. Operationele risico's

Er zijn op dit moment geen operationele risico's benoemd.

3. Financiële risico's

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Afval	€ 1.000.000	6	100% = € 1.000.000

Voor de verwerking van het huishoudelijk restafval is een overeenkomst gesloten tussen alle Brabantse samenwerkingsverbanden en het bedrijf Attero. Hierin is opgenomen dat de gezamenlijke Brabantse gemeenten een volumeverplichting hebben voor de aanlevering van restafval. Door betere afvalscheiding door de Brabantse inwoners, wordt er niet meer voldaan aan deze volumeverplichting. Attero heeft het MRE en de andere Brabantse gewesten een naheffing opgelegd van € 2,5 miljoen voor de periode 2011 tot en met januari 2017.

Over de periode 2011 – 2014 is de arbitrage afgerond in het voordeel van de Brabantse gewesten en gemeenten. De vorderingen van Attero over deze periode van € 1,5 miljoen zijn hierbij afgewezen.

Over de periode 2015 – januari 2017 loopt nog een arbitrale procedure. Hiermee blijft het risico aanwezig dat er een eventuele naheffing volgt. Omdat de arbitrage over deze jaren in het voordeel van Attero is geweest, is de risicowaardering opgehoogd naar 6. Als na alle procedures blijkt dat de Brabantse gemeenten wel een naheffing moeten betalen, dan volgt de vraag hoe deze eventuele naheffing verdeeld moet worden over de Brabantse gemeenten. Deze vraag wordt pas in behandeling genomen na de gerechtelijke procedures. Er zijn namelijk nooit afspraken gemaakt over de verdeling van de kosten van een naheffing over de gemeenten. Hierdoor is het niet mogelijk om exact uit te rekenen wat het maximale risico voor Deurne is.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Grondexploitaties	€ 20.719.000	zie Herfstbericht vastgoed	€ 6.664.000

De gemeente voert actief grondbeleid en heeft 27 actieve grondexploitaties in 2018. Het voeren van grondexploitaties brengt risico's met zich mee. Het is essentieel dat het grondbedrijf zelf voldoende vet op de botten heeft om de risico's op te vangen, zodat tegenvallers in het grondbedrijf geen effect hebben op de algemene dienst. Het grondbedrijf onderscheidt twee soorten risico.

Programmarisico's

Dit zijn conjuncturele risico's als gevolg van macro-economische ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben hun weerslag op bijvoorbeeld de grondopbrengsten (hoogte grondprijzen en uitgiftetempo), de kosten voor bouw- en woonrijp maken en de rente.

Enmaal per jaar berekent het grondbedrijf bij het opstellen van de begroting / Herfstbericht vastgoed een reëel negatief scenario. De programmarisico's worden afgedekt met de ARG (voor de grondexploitaties met een te verwachten verlies) en te verwachten winstnemingen (voor de grondexploitaties met een te verwachten winst).

Projectrisico's

Het grondbedrijf voert tweemaal per jaar op projectniveau een risicoanalyse uit, namelijk bij de begroting en de jaarrekening. Hierbij wordt inzichtelijk gemaakt wat het risico is (Wat is de oorzaak? Wat is het gevolg? Hoe kan het grondbedrijf het risico beheersen of voorkomen?). Vervolgens wordt een inschatting gemaakt van de financiële impact als het risico zich voordoet en een inschatting van de kans dat het risico zich voordoet. Daarna kan berekend worden hoeveel het grondbedrijf moet afdekken. De berekening van de benodigde afdekking vindt plaats met behulp van de risicowaarderingsystematiek, die beschreven staat in de paragraaf weerstandsvermogen. Als een grondexploitatie naar verwachting winstgevend is, dan dekt het grondbedrijf de risico's af binnen de grondexploitatie. Als een grondexploitatie naar verwachting onvoldoende winstgevend is om de risico's af te dekken of geen winstverwachting heeft, dan dekt het grondbedrijf de risico's af met de ARG. De raad ontvangt een risicorapportage (vertrouwelijk en onder geheimhouding).

Grondexploitaties zonder winstpotentie (afgedekt met ARG)	Impact	Benodigde afdekking
Programmarisico's	5.310.000	3.334.000
Projectrisico's	11.417.000	1.656.000
totaal	16.727.000	4.990.000

Grondexploitaties met winstpotentie (afgedekt met te verwachten winsten)	Impact	Benodigde afdekking
Programmarisico's	575.000	307.000
Projectrisico's	3.417.000	1.367.000
totaal	3.992.000	1.674.000

De Algemene Reserve Grondexploitaties (ARG) en de te verwachten winsten zijn van voldoende omvang om de risico's van de grondexploitaties af te dekken.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Vastgoedexploitaties	€ 343.000	3	60% = € 206.000

Voor het bepalen van de financiële risico's op vastgoedexploitaties wordt gerekend met een percentage over de huurinkomsten, onderhoudskosten die middels kengetallen tot stand komen:

- 20% over de begrote huurinkomsten (€ 968.000): € 194.000;
- 20% over de onderhoudskosten die zijn gebaseerd op kengetallen (€ 246.000): € 49.000;
- een bedrag van € 100.000 voor overige risico's, zoals onverwachte weersomstandigheden, brand, aantreffen van asbest enzovoorts.

Op basis van deze grove indicatie wordt een risico van € 343.000 per jaar ingeschat en wordt de kans van optreden tussen 25% en 75% (klasse 3) geschat. € 206.000 (60%) is hierdoor aangehouden als bedrag voor de risico's van de vastgoedexploitaties.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Reconstructie N270	€ 388.000	3	60% is € 233.000

Bij de reconstructie van de N270 (Langstraat) wordt onder meer de aansluiting bij de Nachtegaalweg aangepast. Hier komen opstelstroken en verkeerslichten, mede met het oog op de ontsluiting van het glastuinbouwgebied op de N270. De totale investeringskosten van het kruispunt Nachtegaalweg worden door de provincie op basis van het schetsontwerp geraamd op € 670.000. De gemeente moet 50% bijdragen in de kosten van deze kruising. Deze kosten ter hoogte van € 388.000 (inclusief indexering) komen ten laste van de tuinbouwvestiging. In de begroting grondexploitatie glastuinbouw zijn deze uitgaven opgenomen.

Om het risico van deze, door de provincie gewenste, gebiedsontwikkeling voor de gemeente Deurne beheersbaar te houden, is tussen de provincie en de bij het project betrokken partijen een zogenaamde afnamegarantie-overeenkomst gesloten. Kern van deze overeenkomst is dat het financiële risico van de gemeente Deurne en de Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM) wordt begrensd en dat de provincie Noord-Brabant het eventuele grotere nadelige saldo voor haar rekening neemt.

Er zijn een aantal kandidaten geïnteresseerd in afname van gronden voor glastuinbouw. De realisatie wordt helaas nu belemmerd door de eisen die zijn gesteld aan de Programmatische Aanpak Stikstof. Gedeputeerde Staten ziet toepassing van geothermie (aardwarmte) als mogelijke oplossing. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar duurzaamheidsmaatregelen om zo de stikstofdepositie omlaag te brengen.

Behalve de investeringen in dit onderzoek heeft de provincie nog geen groen licht gegeven tot het doen van investeringen in het gebied. Dit betekent dat mogelijk nieuwe investeringen buiten de werking van de afnamegarantie-overeenkomst worden gehouden. Gevolg is dat de binnen de grex gereserveerde middelen niet risicoloos kunnen worden toegezegd aan de reconstructie van het kruispunt N270 – Nachtegaalweg.

Als het risico zich toch voordoet en het glastuinbouwgebied niet wordt gerealiseerd, is de investering € 388.000 hoger. De jaarlijkse kapitaallasten worden dan € 25.000 hoger. Tot er zekerheid is over de realisatie van het gebied, wordt dit risico hier opgenomen. De kans van optreden wordt tussen de 25% en 75% (klasse 3) geschat.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Gemeentefonds	€ 0	1	0% is € 0

De ontwikkelingen in de algemene uitkering worden gevolgd en vertaald. Het risico wordt op dit moment ingeschat op klasse 6, omdat de effecten vanuit het gemeentefonds direct worden vertaald naar de begroting.

4. Risico's door wet- en regelgeving

- Juridische risico's (onder andere ook ARBO technische risico's)
- Risico's verbonden partijen
- Risico's samenwerking
- Risico's in contracten

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Juridische geschillen etc.	€ 1.240.000	divers	€ 436.000

De gemeente Deurne heeft de risico's in beeld gebracht van ingediende (plan)schadeclaims, lopende procedures en geschillen waarbij juridische zaken momenteel betrokken zijn. Inventarisatie laat zien dat het gaat om een totaalbedrag van risico's van circa € 1,2 miljoen, met een nettobedrag van € 436.000. Dit bedrag is exclusief de risico's van de grondexploitaties omdat die risico's worden opgevangen binnen de betreffende grondexploitaties.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Vennootschapsbelasting	€ 0	6	0% is € 0

Per 1 januari 2016 zijn overheidsbedrijven vennootschapsbelastingplichtig over hun 'materiële ondernemingen'. Dit geldt ook voor de gemeente Deurne. Een materiële onderneming voldoet aan drie criteria:

- deelname aan het economisch verkeer;
- structurele inzet van arbeid en kapitaal;
- winst beogen of in concurrentie treden.

Als een taakveld of een cluster van taakvelden winstgevend wordt, ontstaat er een vpb-risico. Op dit moment is nog niet volledig in te schatten hoe dit zich in de toekomst ontwikkeld en blijft dit nog een PM post.

VPB voor grondexploitaties

Op basis van de huidige grondexploitaties is het grondbedrijf de komende jaren (doorkijk tot en met 2033) niet vennootschapsbelastingplichtig. Het grondbedrijf van de gemeente Deurne voldoet niet aan het 3^e criterium (winst beogen of in concurrentie treden), omdat het totaal van grondexploitaties fiscaal verlieslatend is.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Inkoop en aanbesteding	€ 20.000.000	6	0,5%= € 100.000

In de Aanbestedingswet zijn op Europese richtlijnen gebaseerde regels opgenomen op dit gebied. Het inkopen van goederen, diensten en werken doet elke afdeling zelfstandig, eventueel onder begeleiding van het inkoopbureau en als het nodig is na toestemming van het college. Het inkoopbeleid is van toepassing en het risico is aanwezig dat dit inkoopbeleid niet gevolgd wordt. Dit risico geldt overigens alleen voor inkopen die de eigen organisatie zelf doet zonder ondersteuning van het inkoopbureau Bizob. Wanneer inkooptrajecten zwak zijn en onvoldoende opgebouwd, kan dit leiden tot procedures waaruit schadevergoedingen voortkomen. Verder is het risico aanwezig dat de Europese aanbestedingsdrempel overschreden wordt. Dit risico doet zich voornamelijk voor bij het verlengen van eerder overeengekomen overeenkomsten.

Geschat wordt dat het bedrag waarvoor risico wordt gelopen € 20 miljoen is. Het inkoopbureau heeft een analyse gemaakt van de nalevingsgraad van inkoopregels in gemeenten van 20.000-50.000 inwoners. De nalevingsgraad komt uit op 20-30%, wat uitkomt op een waardering van klasse 3. Een waardering in klasse 6 ligt meer voor de hand, omdat er in de organisatie al controles op de inkoop worden uitgevoerd en er een centrale rol voor inkoop bij de afdeling Bedrijfsvoering is belegd. In klasse 6 wordt het nettobedrag gewaardeerd op € 100.000 (0,5% van € 20 miljoen).

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Garantiebanen	€ 43.000	6	0% is € 0

In het sociaal akkoord van 11 april 2013 hebben het kabinet en sociale partners afgesproken dat er extra banen komen voor mensen met een arbeidsbeperking. Deurne heeft conform de verdeelsleutel van VNG op basis van het aantal fte's in de aankomende jaren tot 2024, 8,63 arbeidsplaats te realiseren. Inzet is om deze taakstelling te realiseren via plaatsing op reguliere vacatures/formatieplaatsen. Daarmee handelen we naar de zuivere bedoeling van de wetgever om voor deze doelgroep passend regulier werk mogelijk te maken. Op dit moment werkt er slechts 1 medewerker (18 uur = 0,7 arbeidsplaats) bij de gemeente Deurne die tot de doelgroep behoort. Er wordt nog uitgezocht of een andere werknemer tot de doelgroep gerekend kan worden. De taakstelling voor het jaar 2019 is 6,02 arbeidsplaatsen.

Per 2018 is de zogenaamde quotumwet ingegaan. Dit betekent dat voor het eerst op individueel niveau wordt gekeken of aan het quotum voor arbeidsbeperkten wordt voldaan. Haalt een werkgever het quotum in 2018 niet, dan krijgt hij hier bericht over,

maar er is in 2019 nog geen quotumheffing verschuldigd. In 2019 vindt deze individuele toetsing opnieuw plaats. Blijkt dan dat een werkgever onvoldoende arbeidsbeprekten in dienst heeft, dan moet hij in 2020 wél een quotumheffing betalen. De quotumheffing houdt in dat per niet-gerealiseerde arbeidsplaats (= 25,5 uur) een boete van € 5.000 opgelegd wordt.

Op basis van de nu niet-gerealiseerde taakstelling kan de quotumheffing oplopen tot jaarlijks € 43.000.

Risico-omschrijving	Brutobedrag	Risicowaardering	Nettobedrag
Verbonden partijen	€ 0	6	0% is € 0

Geredeneerd vanuit het risicomanagement van de gemeente Deurne is het logisch en noodzakelijk ook werkafspraken te maken over het risicobeheer en de verantwoording van de verbonden partijen. Deze werkafspraken hebben betrekking op de beheersing van risico's door de verbonden partijen en een tijdige informatieverstrekking van bestaande risico's en mogelijke financiële en maatschappelijke gevolgen aan de raad. Op verzoek van de raad is een samenwerkingsmonitor voor de samenwerkingsverbanden/verbonden partijen opgesteld.

De risico's voor de samenwerkingsverbanden zijn gewaardeerd op € 0.

Meer informatie is opgenomen in de samenwerkingsmonitor. Bij iedere samenwerking wordt in onderdeel 9 "risico's" een toelichting gegeven op de noemenswaardige risico's en de relatie met het weerstandsvermogen.

5. Financiële verslagleggingrisico's

Er zijn geen financiële verslagleggingsrisico's te melden.

Samenvatting risico's

Risico-omschrijving	bruto bedrag	risicowaardering	% risicowaardering	netto bedrag
Sociaal Domein, risico's	2.800.000	2	80%	2.240.000
Sociaal Domein, dekking: res soc domein				-2.240.000
Leges omgevingsvergunningen	100.000	2	80%	80.000
Groenbeheer - laanbomen	0	6	0%	0
Wegen	0	6	0%	0
Cultuur centrum (BTW)	900.000	6	0%	0
onderwijshuisvesting (VO)	85.000	4	40%	34.000
Afval	1.000.000	6	100%	1.000.000
Grondexploitatie, risico's	20.719.000	zie herfstbericht		6.664.000
Grondexploitatie, dekking: alg res. Grex en winstgevendende grexen				-6.664.000
Vastgoedexploitaties	343.000	3	60%	206.000
Reconstructie N270	388.000	3	60%	233.000
Algemene uitkering (Gem.fonds)	0	6	0%	0
Juridische geschillen, claims etc	1.208.895	divers		436.000
Inkoop en aanbesteding	20.000.000	6	1%	100.000
Verbonden partijen	0	3	50%	0
Wet Vennootschapsbelasting	0	6	0%	0
Garantiebanen	43.000	6	0%	0
totaal	47.586.895			2.089.000

Wijzigingen ten opzichte van risico's in de jaarstukken 2017

Ten opzichte van de risico's zoals die zijn opgenomen in de jaarstukken 2017 is een aantal risico's aangepast. Dat zijn:

- Risico sociaal domein: de risicowaardering is verhoogd waardoor het nettobedrag is gestegen van 1 miljoen naar ruim € 2,2 miljoen. Voor het opvangen van de risico's is er een reserve sociaal domein. Deze dekking wordt apart vermeld in de tabel.
- Afval: het bruto bedrag is verlaagd van € 2,5 mln. Naar € 1,0 mln. De risicowaardering is echter verhoogd. Hierdoor wijzigt het nettobedrag niet.
- Grondexploitatie: door actualisaties zijn de bedragen aangepast (was bruto € 17,4 mln en netto € 3,7 mln.) Dit risico kan volledig worden opgevangen binnen de grondexploitatie. De reserve die als dekking dient, is ook apart opgenomen.
- Juridische verschillen: door actualisatie van de juridische geschillen is zowel het bruto als het nettobedrag naar beneden bijgesteld (was € 2,7 miljoen respectievelijk € 0,46 miljoen).
- Verbonden partijen: het bruto bedrag was € 83.000. Dit is nu verlaagd naar 0.

Het totale brutorisicobedrag is ten opzichte van de jaarstukken 2017 gestegen van € 44,7 mln naar € 47,6 mln. Het netoo risicobedrag is licht afgenomen van € 2,12 mln naar € 2,09 mln.

4.2.2 Beschikbare weerstandcapaciteit

In de vorige paragraaf zijn de risico's beschreven en gekwantificeerd. Naast inzicht in risico's is inzicht in de beschikbare weerstandcapaciteit belangrijk. In onderstaande tabel staan de componenten van de weerstandcapaciteit.

Weerstandcapaciteit begroting 2019	juni 2017 (rek 2016)	nov. 2017 (begr 2018)	juni 2018 (rek 2017)	nov. 2018 (begr 2019)	I/S
Algemene reserve	10.035.000	8.932.000	10.209.000	12.474.500	I
Stille reserves	3.240.000	2.760.000	2.460.000	2.460.000	I
Onbenutte belastingcapaciteit	1.497.668	1.290.000	1.290.000	1.385.330	S
Post onvoorzien	79.000	79.000	79.000	79.000	S
Totale beschikbare weerstandcapaciteit	14.851.668	13.061.000	14.038.000	16.398.830	

S = structureel, **I** = incidenteel

Toelichting beschikbare weerstandcapaciteit

Algemene reserve

De algemene reserve is een reserve die bedoeld is als buffer en die direct kan worden ingezet om tegenvallers op te vangen. Bij de begroting 2018 is besloten dat de algemene reserve minimaal € 6,2 miljoen moet zijn. De stand in bovenstaand overzicht in de kolom "begroting 2019" is de verwachte stand per 31 december 2019. De stand van de algemene reserve is altijd een momentopname. Voor meer informatie over het meerjarig verloop van de algemene reserve zie ook paragraaf 2.4.

Stille reserves

De stille reserves van een gemeente bestaan uit waardevolle eigendommen die tegen een lagere waarde dan de actuele marktwaarde op de balans zijn verantwoord. Hier is dan sprake van een potentiële boekwinst. De stille reserve van de gemeente Deurne wordt bepaald door haar vastgoedeigendom: gronden en panden.

Bij de jaarrekening 2017 is opnieuw de waarde van het gemeentelijke vastgoed geanalyseerd. De totale boekwinst voor de gemeentelijke panden en gronden is eind 2017 afgerond € 4,1 miljoen. Deze stand is verwerkt in onderstaand overzicht. Tegenover de boekwinsten staan ook panden en gronden met een (potentieel) boekverlies: de boekwaarde is dan hoger dan de actuele marktwaarde. Dit boekverlies mag niet worden verrekend met de boekwinst, maar wordt afgedekt via de voorziening risico's waardering vastgoed.

De potentiële boekwinst is in onderstaande tabel weergegeven:

Onderwerp	Potentiële boekwinst	risico-waardering	netto bedrag
Panden	3.079.170		
Gronden	1.017.623		
Potentiële boekwinst	4.096.793	3 (60%)	2.460.000

Van potentiële boekwinst naar stille reserve

De potentiële boekwinst van € 4,1 miljoen wordt slechts deels meegenomen om de stille reserve te bepalen. Hiervoor is een aantal redenen:

- Vastgoed is vermogen, maar zijn geen liquide middelen. Ofwel, liquide middelen zijn niet direct voor handen.
- Op korte termijn is de potentiële boekwinst niet direct liquide te maken, vanwege economische, tactische en/of juridische aspecten.
- Bovengenoemde marktwaarden zijn bepaald op WOZ-waarde. Het is onzeker of deze bij verkoop daadwerkelijk behaald worden.
- Verkoop van eigendommen kan ook een structureel effect hebben, omdat verhuuropbrengsten wegvallen.

De kans dat de potentiële boekwinst volledig wordt gerealiseerd, wordt geschat op 25% tot 75%. Dit komt overeen met risicowaardering 3 en een nettobedrag overeenkomstig 60% van de potentiële boekwinst. Dit wil zeggen een stille reserve van afgerond € 2,5 miljoen.

Onbenutte belastingcapaciteit

Het derde component van de beschikbare weerstandscapaciteit is de onbenutte belastingcapaciteit. Er is sprake van onbenutte belastingcapaciteit wanneer de gemeentelijke belastingen niet volledig kostendekkend zijn of als het gemeentelijke OZB-tarief lager is dan de zogenaamde artikel 12 norm. Deze norm geeft aan tot welk bedrag de OZB kan worden verhoogd op het moment dat een gemeente in financiële problemen komt.

De afvalstoffenheffing en de rioolheffing zijn volledig kostendekkend, dus daar is geen onbenutte belastingcapaciteit. Voor de begroting 2019 is de onbenutte belastingcapaciteit op de OZB berekend op € 1,385 mln..

Onvoorzien

In de begroting wordt jaarlijks een bedrag opgenomen voor onvoorziene uitgaven van circa € 79.000.

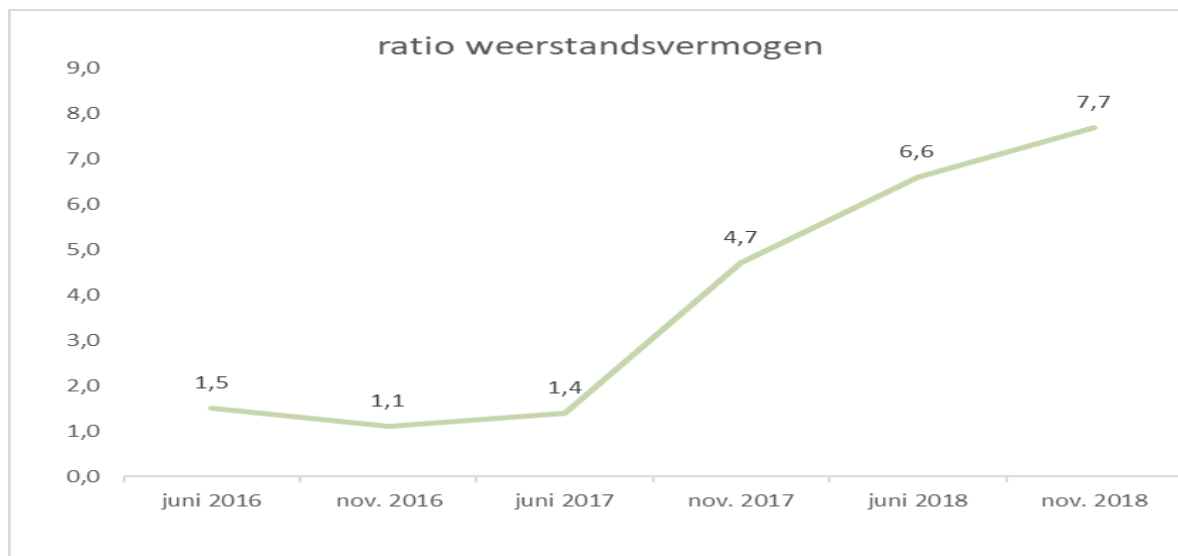
Ratio weerstandsvermogen

In het voorgaande zijn de risico's gekwantificeerd (= benodigde weerstandscapaciteit) en is de beschikbare weerstandscapaciteit berekend. Aan de hand van deze gegevens kan de ratio weerstandsvermogen worden bepaald:

$$\text{ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit.}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}}$$

De ontwikkeling van de ratio is als volgt:

	juni 2016 rek '15	nov. 2016 begr '17	juni 2017 rek '16	nov. 2017 begr '18	juni 2018 rek '17	nov. 2018 begr '19
Beschikbaar (in mln.)	16,71	11,73	14,85	13,06	14,04	16,40
Benodigd (in mln.)	11,04	10,50	10,66	2,77	2,12	2,13
Ratio	1,5	1,1	1,4	4,7	6,6	7,7

Conclusie risicomanagement en weerstandsvermogen

De ratio vertoont de laatste jaren een sterk oplopende lijn. Voornaamste oorzaak is daling van de risico's van de grondexploitaties gecombineerd met een hogere algemene reserve grondexploitatie. De risico's binnen de grondexploitatie kunnen volledig worden opgevangen door de algemene reserve grondexploitatie (ARG) en hoeven dus niet meer worden opgevangen door de (gemeentebrede) algemene reserve. Daarnaast is de algemene reserve gestegen; dit heeft ook een positief effect op de ratio.

Kanttekening hierbij is dat de nu gepresenteerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit een momentopname is. Nieuwe projecten, economische ontwikkelingen en investeringsbeslissingen kunnen het risicoprofiel beïnvloeden, waardoor het weerstandsvermogen een andere waardering kan krijgen.

4.2.3 Financiële kengetallen

Deze paragraaf bevat zes financiële kengetallen weerstandsvermogen die elke gemeente verplicht moet opnemen. Kengetallen kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente en maken het mogelijk gemeenten onderling te vergelijken.

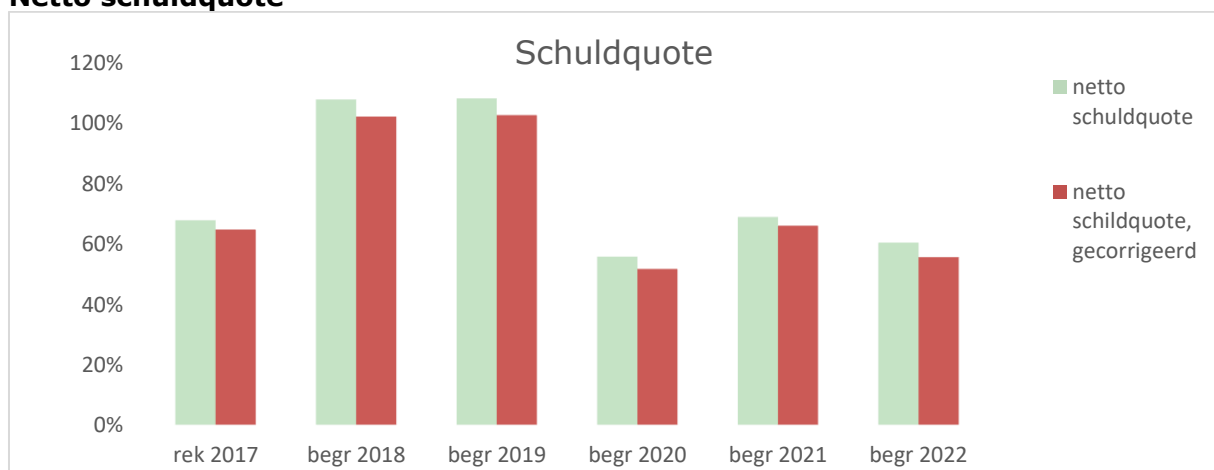
In het volgende overzicht worden de financiële kengetallen kort toegelicht. Vervolgens worden de Deurnese waarden van deze kengetallen berekend.

Kengetallen	Verloop van de kengetallen					
	Jaarrek. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022
netto schuldquote	67%	107%	108%	55%	69%	60%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	100%	64%	102%	102%	51%	66%
solvabiliteitsratio	22%	21%	22%	28%	29%	31%
structurele exploitatieruimte	0%	0%	-1%	1%	1%	1%
grondexploitatie	37%	33%	37%	5%	4%	2%
belastingcapaciteit	113%	115%	118%	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

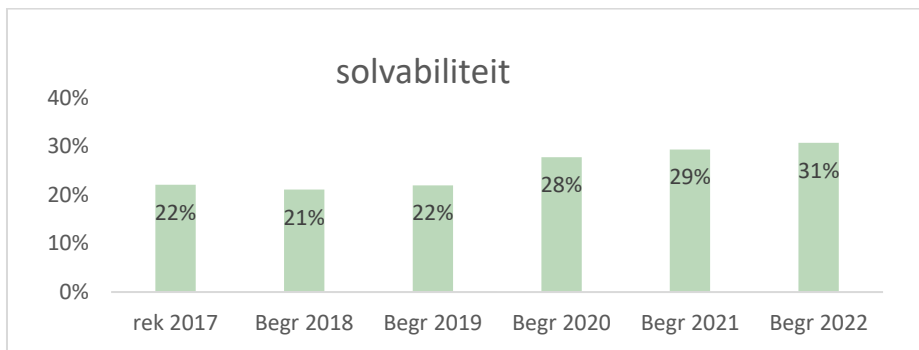
Toelichting kengetallen in relatie tot financiële positie

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de totale baten en zegt iets over de mate waarin de schuld van de gemeente met het inkomen kan worden gedragen. De VNG hanteert voor de schuldquote de volgende norm: onder de 100% is goed, tussen de 100% en 130% is matig en boven de 130% is onvoldoende. Wanneer de netto schuldquote te hoog is, betekent dit dat de rentelasten en de aflossingen die de schulden met zich mee brengen te zwaar drukken op de begroting. De begroting wordt hierdoor namelijk minder flexibel en er is dan geen ruimte meer om te investeren. Dit percentage vertoont een dalende lijn. De daling in 2020 is te verklaren door de aflossing van de geldlening voor de glastuinbouw.

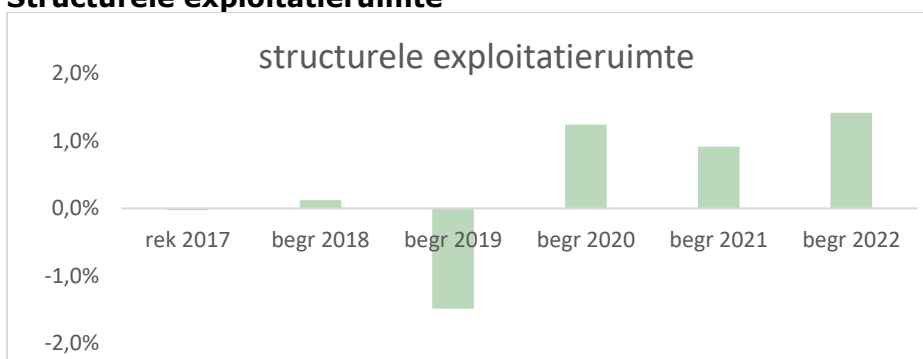
Solvabiliteitsratio

Het solvabiliteitsratio geeft de verhouding tussen het eigen vermogen (reserves) en het totale vermogen weer van een gemeente. Het gaat erom inzicht te krijgen in de mate waarin de gemeente, in geval van nood, in staat is aan zijn financiële verplichtingen (vooral de verschaffers van vreemd vermogen) te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe beter. Een percentage van 22% wil zeggen dat 22% is gefinancierd met eigen vermogen en 78% met vreemd vermogen. Ten opzichte van vorige jaren is dit ratio verbeterd door zowel een toename van het eigen vermogen (de reserves) als een afname van het vreemd vermogen (leningen). De stijging van het percentage voor de komende jaren komt door de aflossing van de lening van de glastuinbouw.

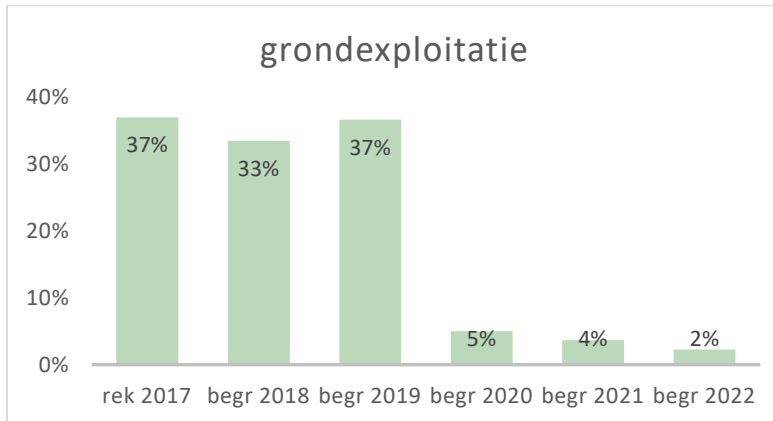
Kanttekening bij dit ratio is dat onderhoudsvoorzieningen ook tot het vreemd vermogen worden gerekend en het ratio daarmee negatief beïnvloedt. Het hebben van dergelijke voorzieningen is juist een teken dat het onderhoud planmatig wordt uitgevoerd en daarmee goed "in control" is. Als in Deurne het onderhoud (voor wegen en gebouwen) niet via een voorziening wordt gedekt maar via een reserve, zou het solvabiliteitsratio een paar procenten hoger uitkomen.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het saldo van de structurele baten en lasten af te zetten tegen de totale baten. In de begroting 2019 wordt een deel van de vraag naar middelen incidenteel gedekt door de inzet van reserves. Dit is in de tabel terug te zien en is de structurele begrotingsruimte licht negatief. In de daaropvolgende jaren is dit percentage weer positief.

Grondexploitatie

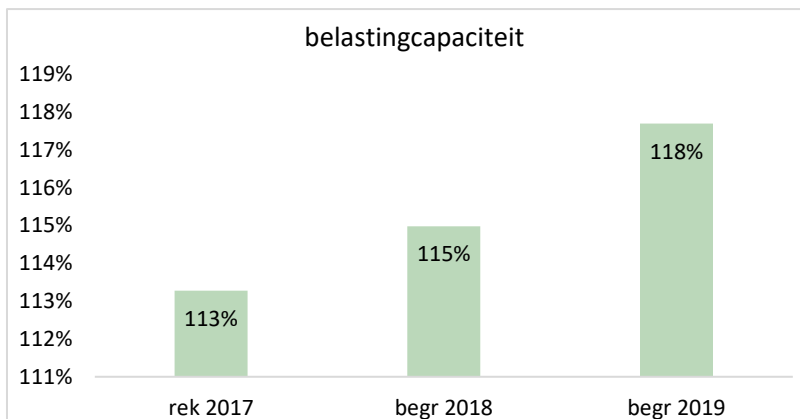

Voor elke gemeente is de grondpositie (de boekwaarde van de grond) een risico. De boekwaarde van de gronden geeft weer of een gemeente veel middelen heeft gestopt in haar grondexploitatie. Dit geld moet namelijk ook nog terugverdiend worden met de verkoop. Deurne is de afgelopen jaren bewust geweest van de grote risico's die de omvangrijke portefeuille met zich mee brengt. Om deze reden wordt de portefeuille ook gestaag afgebouwd. Dit past dan ook bij het beleid, meer faciliterend dan actief en dus minder risicodragende projecten.

De waarde van de bouwgronden, waarbij rekening is gehouden met de verliesvoorziening die is gevormd voor de grondexploitaties, bedraagt in de begroting 2019 circa € 25 miljoen. Uitgedrukt in een percentage ten opzichte van de totale baten geeft dit een percentage van 38%.

De daling vanaf het jaar 2020 heeft te maken met de verwachte overdracht van het project glastuinbouw naar de provincie.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt berekend door het totaal van het tarief van riool, afval en OZB (woonlasten) voor een gemiddeld gezin af te zetten tegen het landelijk gemiddelde. Een percentage van 118% wil zeggen dat in Deurne de woonlasten 18% hoger zijn dan het landelijk gemiddelde. Omdat de belastingtarieven niet bekend zijn voor de jaren 2020 en verder, zijn van deze jaren geen gegevens opgenomen. De stijging in 2019 is te verklaren omdat de procentuele stijging van de OZB en de rioolheffing zijn geïndexeerd met 2,6%, terwijl het landelijk tarief is gedaald met 0,3%.

Deze norm is een andere dan de "onbenutte belastingcapaciteitsnorm". De daar berekende waarde geeft aan hoeveel de OZB-baten nog kunnen stijgen als wordt uitgegaan van de zogenaamde "artikel 12-norm". In de artikel 12 norm is het

uitgangspunt dat de OZB-tarieven opgehoogd kunnen worden tot 120% van het landelijk gemiddelde tarief.

Conclusie

De afgelopen jaren lieten de kengetallen al een positieve ontwikkeling zien. Naar de toekomst toe wordt deze ontwikkeling voortgezet. Voor de komende jaren wordt vooral een verbetering van het kengetal van de grondexploitatie voorzien. Maar ook de andere kengetallen ontwikkeling zich gunstig. Al met al kan voorzichtig worden gesteld dat de financiële positie van de gemeente zich gunstig ontwikkelt.